

ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1. Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α. Μεγάλη Ιδέα
- β. Βενιζελισμός
- γ. Συμφωνία της Άγκυρας

Μονάδες 15

A.1.2. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή όχι, γράφοντας την ένδειξη Σωστό ή Λάθος δίπλα στην κάθε πρόταση

1. Στην διάρκεια του 19^{ου} αι. η ελληνική ναυτιλία συνάντησε μεγάλες περιόδους κρίσης με αποτέλεσμα να ακολουθήσει καθοδική πορεία
2. Η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ είναι από τα έργα που ενίσχυσαν το ενδιαφέρον για μεταλλευτικά και οικοδομικά υλικά στην Ελλάδα
3. Οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ έδιναν διευρυμένα δικαιώματα κυρίως στους μουσουλμάνους υπηκόους της αυτοκρατορίας
4. Το Λαϊκό Κόμμα δημιουργήθηκε από τους Κοινωνιολόγους στα μέσα του 1912
5. Τον Οκτώβριο του 1919 συστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη η Πατριαρχική Επιτροπή με σκοπό την οργάνωση του επαναπατρισμού των εκτοπισμένων.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Από ποιες συγκυρίες ευνοήθηκε στη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα η ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα στα ελληνικά παράλια και νησιά;

Μονάδες 12

A.2.2. Ποιών φορέων έργο ήταν η περίθαλψη των προσφύγων κατά το διάστημα 1914-1921 και τι μορφές πήρε αυτή;

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και τα κείμενα που ακολουθούν να αναπτύξετε τι προέβλεπε η Σύμβαση της Λοζάνης, να εξηγήσετε κάτω από ποιες συνθήκες διαμορφώθηκε, καθώς και την αντίδραση των προσφύγων.

Τα πέντε πρώτα άρθρα της Σύμβασης της Λοζάνης

α.

ΣΥΜΒΑΣΙΣ

Αφορώσα την ανταλλαγή των Ελληνο-τουρκικών πληθυσμών και Πρωτόκολλον, υπογραφέντα την 30^{ην} Ιανουαρίου 1923. Η Κυβέρνησις της Μεγάλης Εθνοσυνελεύσεως της Τουρκίας και η Ελληνική Κυβέρνησις συνεφώνησαν επί των ακολούθων όρων.

Άρθρον 1.

Από της 1 Μαΐου 1923, θέλει διενεργηθή η υποχρεωτική ανταλλαγή των Τούρκων υπηκόων Ελληνικού Ορθοδόξου θρησκευματος, εγκατεστημένων επί των τουρκικών εδαφών, και την Ελλήνων υπηκόων Μουσουλμανικού θρησκευματος, εγκατεστημένων επί των ελληνικών εδαφών.

Τα πρόσωπα ταύτα δεν θα δύνανται να έλθωσιν ίνα εγκατασταθώσιν εκ νέου εν Τουρκία ή αντιστοίχως εν Ελλάδι, άνευ της αδείας της Τουρκικής Κυβερνήσεως ή αντιστοίχως της Ελληνικής Κυβερνήσεως.

Άρθρον 2

Δεν θα περιληφθώσιν εις την εν τω πρώτω άρθρω προβλεπομένην ανταλλαγήν: α) οι Έλληνες κάτοικοι της Κων/πόλεως, β) οι Μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης

Θέλουσι θεωρηθή ως Έλληνες κάτοικοι της Κων/πόλεως πάντες οι Έλληνες οι εγκατεστημένοι ήδη προ της 30 Οκτωβρίου 1918, εν τη περιφερεία της Νομαρχίας Κωνσταντινουπόλεως, ως αυτή καθορίζεται δια του Νόμου του 1912.

Θέλουσι θεωρηθή ως Μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης πάντες οι Μουσουλμάνοι οι εγκατεστημένοι εν τη περιοχή ανατολικώς της μεθορίου γραμμής της καθορισθείσης τω 1913, δια της Συνθήκης του Βουκουρεστίου.

Άρθρον 3

Οι Έλληνες και οι Μουσουλμάνοι, οι εγκαταλείψαντες ήδη από της 18 Οκτωβρίου 1912 τα εδάφη, των οι Έλληνες και Τούρκοι κάτοικοι θέλουσιν αμοιβαίως ανταλλαγή, θα θεωρηθώσι περιλαμβανόμενοι εν τη ανταλλαγή τη προβλεπομένη εν τω 1 άρθρω.

Η έκφρασις «μετανάστης» εν τη παρούση συμβάσει, περιλαμβάνει πάντα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα τα μέλλοντα να με ταναστεύσωσιν ή έχοντα μεταναστεύσει από τις 18 Οκτωβρίου 1912.

Άρθρον 4

Πάντες οι ικανοί άρρενες, οι ανήκοντες εις τον Ελληνικόν πληθυσμόν, των αι οικογένειαι εγκατέλειψαν ήδη το τουρκικόν έδαφος, οι κρατούμενοι νυν εν Τουρκία, θα αποτελέσωσι το πρώτον τμήμα εξ Ελλήνων, οίτινες θα σταλώσιν εις Ελλάδα συμφώνως τη παρούση συμβάσει.

Άρθρον 5

Υπό την επιφύλαξιν των διατάξεως των άρθρων 9 και 10 της παρούσης συμβάσεως, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και αι απατήσεις των εν Τουρκία Ελλήνων ή των εν Ελλάδι Μουσουλμάνων, ουδόλως θέλουσι θιγή συνεπεία της γενησομένης δυνάμει της παρούσης συμβάσεως ανταλλαγής.

β. Ψήφισμα που εγκρίθηκε από τους πρόσφυγες της Αθήνας στην Ομόνοια, στο πάνδημο συλλαλητήριο της 21-1-1923 που οργανώθηκε για να εκφραστεί η αντίθεσή τους στην υποχρεωτική ανταλλαγή

«Οι πρόσφυγες της Μικράς Ασίας, της Ανατολικής Θράκης και του Εύξεινου Πόντου [...] θεωρούν ότι η Ανταλλαγή των ελληνικών πληθυσμών της Τουρκίας που ανέρχονται σε ένα εκατομμύριο διακόσιες χιλιάδες απέναντι σε τριακόσιες χιλιάδες μουσουλμάνους της Ελλάδας [...] πλήττει καίρια την παγκόσμια συνείδηση και την παγκόσμια ηθική [...] ότι είναι αντίθετη προς τα ιερότερα δικαιώματα του ανθρώπου, της ελευθερίας και ιδιοκτησίας· ότι το σύστημα της Ανταλλαγής αποτελεί νέα και κεκαλυμμένη μορφή αναγκαστικού εκπατρισμού και αναγκαστικής απαλλοτρίωσης που κανένα κράτος δεν έχει το δικαίωμα να θέσει σε εφαρμογή παρά τη θέληση των πληθυσμών. Ότι οι ελληνικοί πληθυσμοί της Μικρασίας, αυτόχθονες από πανάρχαιους χρόνους στη γη που κατοικούσαν και πάνω στην οποία τα δικαιώματά τους είναι αναπαλλοτρίωτα και απαράγραπτα, δεν μετανάστευσαν με τη θέλησή τους αλλά εκδιώχθηκαν από τις εστίες τους αντιμετωπίζοντας το φάσμα της σφαγής [...] Οι αλύτρωτοι Έλληνες συναγμένοι εδώ και σε άλλες πόλεις και νησιά της Ελλάδας αποφασίζουν και ψηφίζουν ομόφωνα να αξιώσουν τη δυνατότητα να παλιννοστήσουν στις πατρίδες τους κάτω από ουσιαστικές συνθήκες εγγύησης που θα καταστήσουν αυτήν την παλιννόστηση πραγματοποιήσιμη [...] Σε αντίθετη περίπτωση καταγγέλλουν την αδικία που τους γίνεται, σαν μια προσβολή δίχως προηγούμενο κατά της ανθρωπότητας και του πολιτισμού.»

Μονάδες 25

ΘΕΜΑ Β2

Με βάση τα παρακάτω παραθέματα και τις ιστορικές σας γνώσεις να αναπτύξετε τους λόγους για τους οποίους το εργατικό κίνημα καθυστέρησε να αναπτυχθεί και τι άλλαξε μετά τους Βαλκανικούς πολέμους.

α. Εμφάνιση εργατικού κινήματος – Η σοσιαλιστική προπαγάνδα

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι την εργατική κινητοποίηση αυτής της περιόδου (1881-1913) δεν την προκάλεσε τόσο η προοπτική της βιομηχανικής ανάπτυξης των νέων αστικών κέντρων, όσο η κρίση των δομών που ήδη υπήρχαν στα παραδοσιακά κέντρα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα:

α) το εργατικό κίνημα να εμφανισθεί πολύ πιο δυναμικό στα παλαιά κέντρα (Σύρο και Πάτρα), από ό,τι στα νέα αναπτυσσόμενα κέντρα (Αθήνα και Πειραιά), και β) πρωτοπορία αυτού του κινήματος ως το 1900 να σταθούν τα τμήματα της παλιάς εργατικής τάξεως, δηλαδή αυτά που είχαν βιοτεχνικό και συντεχνιακό μάλλον χαρακτήρα παρά προλεταριακό. Στην ιδεολογία του κινήματος, αυτό εκφράσθηκε με την επικράτηση του αναρχισμού μάλλον, σε βάρος του «ορθόδοξου» σοσιαλισμού. Έτσι, ενώ οι διανοούμενοι στην πρωτεύουσα, με αφορμή την παρουσία των πυρήνων της εργατικής τάξεως, ανακάλυπταν το σοσιαλισμό και καυτηρίαζαν τις υπερβολές του ιδιωτικού κεφαλαίου, στα οικονομικά κέντρα της Παλαιάς Ελλάδος αναπτυσσόταν ένα κίνημα που ζητούσε την προστασία του κράτους προς

όφελος των εργαζομένων. Στο κίνημα αυτό ιδιαίτερο ρόλο έπαιξαν επίσης οι σταφιδοπαραγωγοί και οι σταφιδεργάτες της δυτικής Πελοποννήσου.

Από τα 1885 ο Πλ.Δρακούλης εξέδιδε το σοσιαλιστικό περιοδικό «Άρδην», εμπνευσμένος από το αντίστοιχο ευρωπαϊκό κίνημα. Ολόκληρη η αντίληψη του Δρακούλη στηριζόταν στο διπολικό σχήμα κεφάλαιο – εργασία. Δεν προέβαλλε αιτήματα, αλλά απευθυνόταν προς τους εργάτες με σκοπό να τους «δια φωτίσει» για τα δικαιώματά τους. Από το 1888 όμως, εμφανίσθηκε η κίνηση του Στ.Καλλέργη, η οποία διατύπωνε μια σειρά από συγκεκριμένα αιτήματα, όχι τόσο προς το ιδιωτικό κεφάλαιο, όσο προς το κράτος. Με την κρίση της σταφίδας, διευκρινίσθηκε στη δυτική Πελοπόννησο ότι το κίνημα των καλλιεργητών δε στρεφόταν εναντίον των ιδιωτών μεγαλογαιοκτημόνων, αλλά εναντίον της κρατικής πολιτικής, του τοκογλύφου, του σταφιδέμπορου και του σταφιδοαποθηκάρη. Στην πρώτη εργατική πρωτομαγιά που γιορτάστηκε στην Αθήνα το 1894, οι σοσιαλιστές εργάτες, υπό την αιγίδα του Καλλέργη, απευθύνθηκαν προς το κράτος και του ζητούσαν να ασκήσει πιο έντονα τα δικαιώματά του, ώστε να βελτιώσει τη θέση των εργαζομένων. Αιτήματά τους ήταν: α) αναγνώριση της Κυριακής αργίας, β) θέσπιση του 8ωρου, γ) συντάξεις σε όσους πάθαιναν στην εργασία. Ανάμεσα στα αιτήματά τους υπήρχαν και γενικότερα, όπως δ) κατάργηση της προσωπικής κρατήσεως για χρέη και ε) κατάργηση των θανατικών εκτελέσεων. Παράλληλα, στον Πύργο, άρχισε να εκδίδεται από το 1893 η αναρχική εφημερίδα «Νέον Φως» και στην Πάτρα, από το 1895, η επίσης αναρχική «Επί τα Πρόσω». Το κίνημα αυτό της «πρωτόγονης» εργατικής τάξεως στην Ελλάδα επρόκειτο να ξεπερασθεί μετά το 1900, από την ανάπτυξη της κυρίως βιομηχανικής εργατικής τάξεως.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΔ΄, σ.84

β) Φεντερασιόν

Η Σοσιαλιστική Εργατική Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης ξεκίνησε από τη μικρή πολιτική λέσχη που ίδρυσε ο Αβραάμ Μπεναρόγιας μαζί με λίγους συνεργάτες του κατά τη διάρκεια της επανάστασης των Νεοτούρκων, τον Ιούνιο του 1908. Σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, το Μάιο και Ιούνιο του 1909, η μικρή σοσιαλιστική αυτή ομάδα αναδιοργανώθηκε και ονομάστηκε Σοσιαλιστική Εργατική Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης, οργάνωση αποκλειστικά εβραϊκή. Ο Μπεναρόγιας και οι συνεργάτες του έλπιζαν να διευρύνουν την Φεντερασιόν επί ομοσπονδιακής βάσεως, έτσι ώστε να περιλάβει στους κόλπους της σοσιαλιστές όλων των εθνικοτήτων. Ωστόσο οι διαφορές ανάμεσα στις διάφορες εθνικές ομάδες και η έντονη εχθρότητα που επικρατούσε ανάμεσα στις σοσιαλιστικές οργανώσεις εμπόδισε μια τέτοια συνεργασία. Παρ' όλα αυτά, τα πρώτα χρόνια η Φεντερασιόν ανέπτυξε αξιόλογη δραστηριότητα οργανώνοντας τους εργάτες της Μακεδονίας και συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στην ανάπτυξη του ελληνικού σοσιαλιστικού και εργατικού κινήματος μετά τους βαλκανικούς πολέμους και την προσάρτηση της Μακεδονίας στην Ελλάδα.

Γ.Β.Λεονταρίτη, *Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο*, μετφρ.Σ.Αντίοχος, εκδ.Εξάντας, 1978, σ. 50-51.

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

Α.1.1.

α. σελ.17-18: «Στο μεταξύ η πρόοδος ... έρμαια των εθνικών κρίσεων». Εισαγωγικά μπορούμε να αναφερθούμε πολύ σύντομα στις επιτυχίες του εκτός συνόρων Ελληνισμού.

β. σελ.50: «Στην περίοδο 1910-1922 ... των παραγωγικών δυνάμεων του έθνους»

γ. σελ.163. Εισαγωγικό σχετικά με τις σχέσεις των δύο χωρών μετά την Συνθήκη της Λοζάνης και μετά: «Στις 10 Ιουνίου 1930 ... στο έδαφος του άλλου κράτους»

Α.1.2.

1. Λάθος, 2. Σωστό, 3. Λάθος, 4. Λάθος, 5. Λάθος

ΘΕΜΑ Α2

Α.2.1. σελ.22: «Στη διάρκεια ... να εκμεταλλευτούν οι Έλληνες»

Α.2.2. σελ.142...144: «Στην αρχή η περίθαλψη ... της προηγούμενης εγκατάστασης».

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Εκινάμε με το βιβλίο *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας*, σελ.151-153: «Στις 24 Ιουλίου 1923 ... εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών» και σελ.153-154: «Με βάση το άρθρο 11 ... της ακίνητης περιουσίας των ανταλλάξιμων». Στη συνέχεια εξετάζουμε το πρώτο παράθεμα που μας δίνεται. «Το πρώτο παράθεμα αποτελεί απόσπασμα της συγκεκριμένης Σύμβασης. Μας δίνεται επομένως η ευκαιρία να επιβεβαιώσουμε με βάση το πρωτότυπο κείμενο τα όσα γνωρίζουμε. Τα νέα στοιχεία που προστίθενται είναι καταρχήν πως η ανταλλαγή αρχίζει από την 1^η Μαΐου του 1923, όπως αναφέρεται στο άρθρο 1. Εν συνεχεία στο ίδιο άρθρο διευκρινίζεται πως οι πρόσφυγες δύνανται να επανέλθουν και να επανεγκατασταθούν στους τόπους προέλευσης μόνο κατόπιν αδείας της αντίστοιχης κυβέρνησης. Στο άρθρο 2 αναφέρονται οι κάτοικοι των περιοχών που θα εξαιρεθούν από την υποχρεωτική ανταλλαγή, παραλείποντας όμως τους Έλληνες της Ίμβρου και της Τενέδου που θα προστεθούν αργότερα. Επίσης ορίζει ότι Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινουπόλεως θεωρούνται αυτοί που έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή νωρίτερα από την 30^η Οκτωβρίου 1918, ενώ αντίστοιχα Μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης είναι όσοι έχουν εγκατασταθεί ανατολικά της μεθορίου γραμμής, όπως αυτή έχει οριστεί με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου το 1913. Το άρθρο 3 επιβεβαιώνει την αναδρομική ισχύ της σύμβασης (από τις 18 Οκτωβρίου 1912). Το άρθρο 4 ορίζει σε ποιους Έλληνες θα δοθεί προτεραιότητα προκειμένου να φύγουν για την Ελλάδα. Πρώτοι λοιπόν θα φύγουν αυτοί των οποίων οι οικογένειες έχουν ήδη καταφύγει στο ελληνικό έδαφος. Τέλος το άρθρο 5 φροντίζει να εξασφαλίσει τα δικαιώματα των ανθρώπων, που μετακινούνται, στις περιουσίες που αφήνουν πίσω τους, τόσο των Τούρκων όσο και των Ελλήνων. Η συνέχεια όμως της Ιστορίας διέψευσε αυτές τις δεσμεύσεις».

Κατόπιν παραθέτουμε το απόσπασμα από το βιβλίο που σχετίζεται με την αντίδραση των προσφύγων και τις συνθήκες που οδήγησαν στην υπογραφή μιας τέτοιας σύμβασης τόσο από την πλευρά των Ελλήνων, όσο και από την πλευρά των Τούρκων. σελ.153: «Όταν έγινε γνωστή ...στο βωμό των συμφερόντων του ελληνικού κράτους». Και εξακολουθούμε: «Το δεύτερο παράθεμα μας παρουσιάζει ένα ψήφισμα που εγκρίθηκε σε ένα από τα συλλαλητήρια που οργάνωσαν οι πρόσφυγες προκειμένου να δείξουν την αντίθεσή τους στις κινήσεις και τις αποφάσεις της Ελληνικής κυβέρνησης σχετικά με την υποχρεωτική ανταλλαγή και ενισχύει τα όσα ήδη ξέρουμε από τις ιστορικές μας γνώσεις. Εδώ λοιπόν επισημαίνεται η αδικία και η ανισότητα που υπάρχει στη σύμβαση, η οποία προβλέπει τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις και για τους ένα εκατομμύριο διακόςιες χιλιάδες Έλληνες αλλά και για τις τριακόσιες χιλιάδες μουσουλμάνων. Στη συνέχεια σημειώνεται πώς πρόκειται για κατάφορη παραβίαση δύο από τα ιερότερα δικαιώματα του ανθρώπου, αυτά της ελευθερίας και της ιδιοκτησίας. Τρίτον, η ανταλλαγή είναι αναγκαστικός εκπατρισμός και αναγκαστική απαλλοτρίωση που δεν έχει το δικαίωμα κανένα κράτος να επιβάλει. Τέταρτον, προβάλλουν την πανάρχαια παρουσία ελληνικών πληθυσμών στα εδάφη της Μικρασίας, που τους δίνει δικαιώματα που δεν εξαγοράζονται και δεν αντικαθίστανται, ενώ η φυγή τους από τα εδάφη αυτά δεν αποτελεί άλλοθι για την επιβολή της ανταλλαγής από τη στιγμή που δεν έγινε με τη θέλησή τους, αλλά εξαναγκάστηκαν σε αυτή προκειμένου να σώσουν τις ζωές τους. Το ψήφισμα καταλήγει με την απόφαση των προσφύγων να διεκδικήσουν την επιστροφή τους στις πατρίδες τους κάτω από συνθήκες που να είναι αυτό εφικτό. Οτιδήποτε διαφορετικό αποτελεί, κατά το ψήφισμα, προσβολή κατά της ανθρωπότητας και του πολιτισμού. Οι πρόσφυγες λοιπόν διεκτραγωδούν εδώ την κατάσταση που βιώνουν και φαίνονται αποφασισμένοι να μην δείξουν σημεία υποχώρησης προκειμένου να εξασφαλίσουν αυτά που θεωρούν αναφαίρετα δικαιώματά τους. Παρόλα αυτά η πορεία της ιστορίας και της ζωής τους ανάγκασε όχι μόνο σε αυτές αλλά και σε άλλες βαρύτερες υποχωρήσεις, και άρχισαν να συνειδητοποιούν πως η ζωή τους στα χώματα της Μικρασίας είχε πάρει τέλος».

ΘΕΜΑ Β2

Με βάση τα παρακάτω παραθέματα και τις ιστορικές σας γνώσεις να αναπτύξετε τις πρώτες φάσεις του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα, τους λόγους για τους οποίους καθυστέρησε να αναπτυχθεί και τι άλλαξε μετά τους Βαλκανικούς πολέμους.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιούμε από το βιβλίο τα αντλούμε από τη σελίδα 48: «Οι διαφορές του αγροτικού προβλήματος στην Ελλάδα ... (π.χ. Βουλγαρία)». Πριν προχωρήσουμε σύμφωνα με το βιβλίο στους λόγους για τους οποίους καθυστέρησε να αναπτυχθεί το εργατικό κίνημα μπορούμε να αναφερθούμε στην πρώτη πηγή. «Εδώ παρουσιάζεται η μορφή που έλαβε το εργατικό κίνημα τα πρώτα

χρόνια ανάπτυξής του, και πιο συγκεκριμένα στα τέλη του 19^{ου} – αρχές 20^{ου} αιώνα. Η κινητοποίηση σύμφωνα με το παράθεμα ξεκινάει όχι από τα αστικά κέντρα που πρόκειται να αναπτυχθούν βιομηχανικά αλλά από τα ήδη υπάρχοντα παραδοσιακά κέντρα, όπως η Σύρος και η Πάτρα. Επίσης η μορφή των αιτημάτων δεν δείχνουν την προλεταριακή αφύπνιση των εργατών αλλά αυτά επικεντρώνονται κυρίως σε διεκδικήσεις από το κράτος, από το οποίο ζητούν προστασία. Κι ενώ ήδη από το 1885 υπάρχει ο Πλ.Δρακούλης με το «Άρδην» και τη σοσιαλιστική θεωρία να προσπαθεί να αφυπνίσει τους εργάτες, η κίνηση του Στ.Καλλέργη το 1888 αποβλέπει στη διεκδίκηση εκ μέρους των εργατών στοιχειωδών δικαιωμάτων τους με την παρέμβαση του κράτους. Οι τάσεις αυτές γίνονται σαφέστερες με τη σταφιδική κρίση και στην πρώτη εργατική πρωτομαγιά του 1894 οι εργάτες απευθύνουν αιτήματα για οκτάωρο, για Κυριακάτικη αργία, για σύνταξη σε όσους είχαν εργατικά ατυχήματα, αιτήματα που «ανακατεύονται» με γενικότερες διεκδικήσεις για κατάργηση της κράτησης για χρέη και των θανατικών εκτελέσεων. Η πηγή χαρακτηρίζει αυτές τις κινήσεις περισσότερο αναρχικές παρά σοσιαλιστικές. Η μορφή αυτού του εργατικού κινήματος θα αρχίζει να αλλάζει μετά το 1900 με την εμφάνιση της βιομηχανικής εργατικής τάξης». Συνεχίζουμε με στοιχεία από το βιβλίο στην σελίδα 48: «Η απουσία μεγάλων σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων ... εργατικής ιδεολογίας στη χώρα». Η δεύτερη πηγή μας δίνει περισσότερα στοιχεία για τη σύσταση της Φεντερασιόν κι επιβεβαιώνει το σημαντικό ρόλο που έπαιξε κατά την περίοδο μορφοποίησης και οργάνωσης του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα. Μετεξέλιξη πολιτικής λέσχης που είχε ιδρύσει ο Αβραάμ Μπεναρόγιας την εποχή της εμφάνισης των Νεοτούρκων καθαρά εβραϊκής, προσπάθησε να ενώσει και να οργανώσει τους σοσιαλιστές από όλες τις εθνικότητες, χωρίς αυτό να γίνει εφικτό, λόγω διαφορών μεταξύ εθνικοτήτων και σοσιαλιστικών ομάδων. Η πηγή όμως παρόλα αυτά αναγνωρίζει το μεγάλο έργο που διαδραμάτισε η Σοσιαλιστική Εργατική Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης (Φεντερασιόν) στην ανάπτυξη του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα μετά από την εποχή των Βαλκανικών Πολέμων». Προαιρετικά μπορούμε να αναφέρουμε και την παράγραφο στις σελίδες 48-49 του βιβλίου: «Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ... σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος», που εντοπίζει τη εξέλιξη του εργατικού κινήματος σε υστερότερα χρόνια των Βαλκανικών Πολέμων και παρουσιάζει τις οργανώσεις που βοήθησαν στην ωρίμανσή του.

Επιμέλεια: Χριστίνα Λεωνιδοπούλου, Φιλόλογος